

УДК 339

Тарасенко О. С., к.е.н., докторант,
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна

СИСТЕМНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НА ВСТУПНУ КАМПАНІЮ

На сучасному етапі важливим завданням для української системи вищої освіти є збереження конкурентоспроможності ЗВО, враховуючи особливості функціонування в умовах військової агресії та цілі післявоєнного відновлення України.

Українські науковці, досліджуючи проблематику конкурентоспроможності та економічної безпеки системи закладів вищої освіти України, аналізують такі чинники: підвищення конкурентних позицій ЗВО на етапі трансформації системи вищої освіти (далі СВО), які є характерними при переході від командно-адміністративної до ринкової економіки [1]; вплив міжнародних систем рейтингового оцінювання університетів, наявність досвіду співпраці з міжнародними грантовими фондами, інституціями та програмами; конкуренція із зарубіжними університетами, зміна «освітніх ландшафтів» [2, с. 3]; макроекономічна ситуація; рівень розвитку ринку освітніх послуг; обсяг державних видатків на освіту; ступінь залучення державних і приватних ресурсів фінансування освіти; нормативно-правове забезпечення вищої освіти; чинні стандарти вищої освіти, їх відповідність вимогам сучасності та процес оновлення; політична ситуація; кількість населення та демографічна ситуація [3]; система факторів конкурентоспроможності: за масштабами впливу; за періодичністю впливу; за характером впливу; залежно від характеру фінансування освітніх закладів [4]; з позицій суб'єктів ринку освітніх послуг [5]. Такими суб'єктами, крім споживачів освітніх послуг, вчені визначають

СВО і суспільство. Результатом аналізу середовища функціонування вітчизняних ЗВО [6], стала система чинників, які представлено на рис. 1.

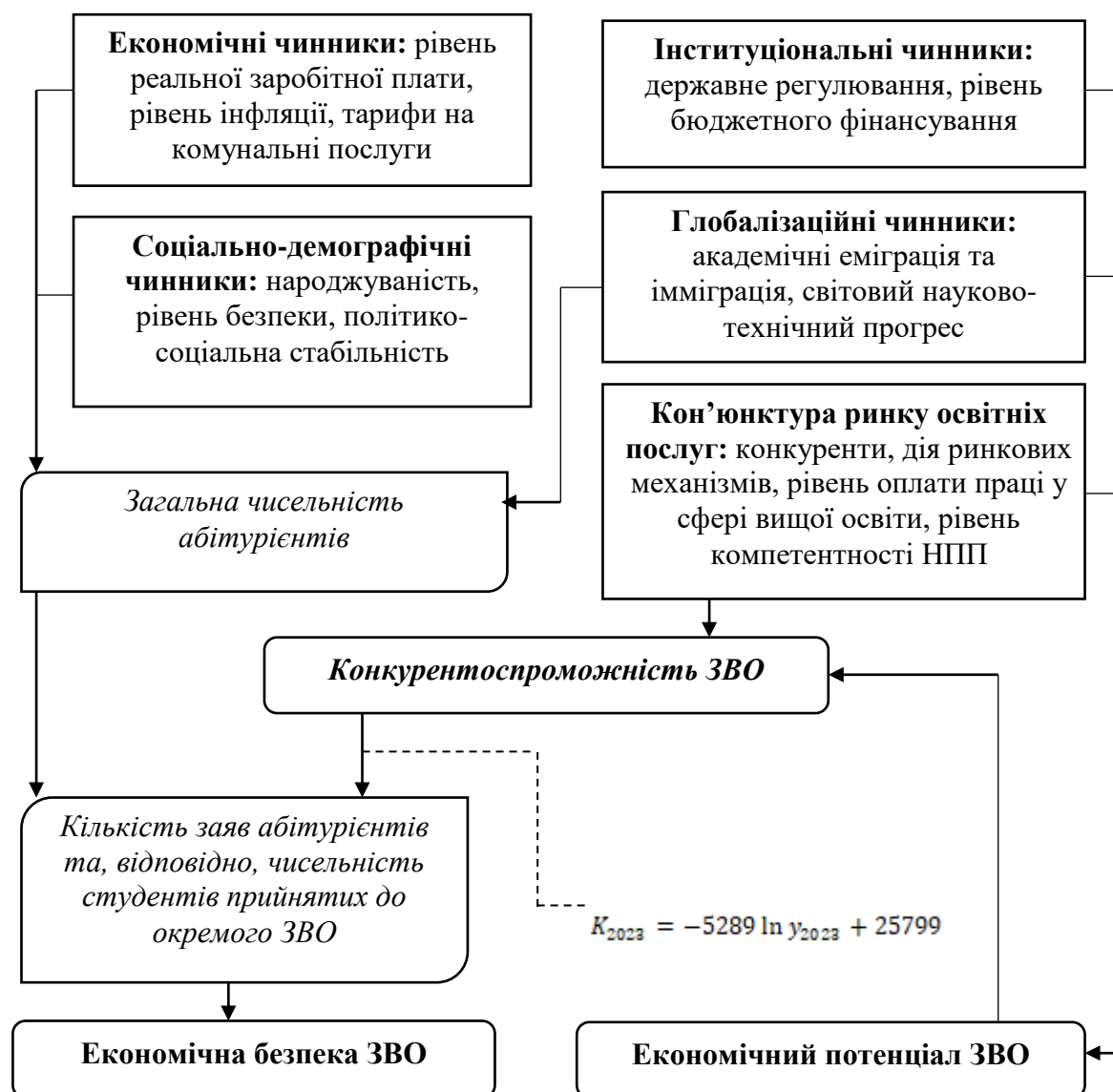

Рис. 1. Система внутрішніх і зовнішніх чинників формування конкурентоспроможності ЗВО (побудовано автором)

Позначення: K – кількість заяв, поданих до ЗВОу 2023 році; y – рейтинг відповідного ЗВО у [Webometrics Ranking of World Universities](#).

Запропонована на рис. 1 система чинників конкурентоспроможності з урахуванням їх впливу на кількість абітурієнтів, що представлено рівнянням регресії, ілюструє, що більшість чинників зовнішнього середовища, за

винятком кон'юнктури ринку та рівня народжуваності, впливають на рівень конкурентоспроможності опосередковано. Рівень народжуваності, як критичний в умовах війни соціально-демографічний чинник, становить найсуттєвішу загрозу для вітчизняних ЗВО, оскільки зниження рівня народжуваності в Україні призводить до скорочення чисельності абітурієнтів. Крім того, на загальну чисельність абітурієнтів в Україні впливають також процеси академічної міграції. До 2022 року потоки студентів-емігрантів та студентів-іммігрантів були врівноваженими, однак в результаті повномасштабного воєнного вторгнення в Україну спостерігається суттєве посилення загрози відтоку абітурієнтів за кордон.

Регресійний аналіз макроекономічних показників, що характеризують інституціональні та глобалізаційні чинники, а також тих, які відображають кон'юнктуру ринку освітніх послуг в Україні, виявив їх безпосередній вплив на рівень економічного потенціалу ЗВО. Індикаторами основних складових інтелектуального та людського капіталів, як важливих складників економічного потенціалу, є кількість публікацій та цитованість у виданнях, що індексуються бібліографічною базою даних Scopus, а також індекс Гірша. Рівень економічного потенціалу та вплив чинників кон'юнктури ринку освітніх послуг визначають рівень конкурентоспроможності ЗВО у Webometrics Ranking of World Universities, що підтверджується моделлю залежності кількості заяв абітурієнтів від позиції ЗВО у даному рейтингу. Тобто, рівень інтернет-присутності закладу вищої освіти, суттєво впливає на чисельність заяв, що надходять до ЗВО від абітурієнтів і, відповідно, на чисельність студентів, прийнятих до даного ЗВО. З огляду на те, що саме скорочення чисельності абітурієнтів визначено за результатами дослідження найсуттєвішою загрозою вітчизняним ЗВО, можна стверджувати, що рівень інтернет-присутності ЗВО залежить від кількості публікацій науково-педагогічних працівників ЗВО,

опублікованих у виданнях, які індексуються у Scopus та, водночас, визначає рівень конкурентоспроможності закладу вищої освіти.

Запропонована система чинників, а також результати оцінювання інтенсивності їх впливу на рівень конкурентоспроможності ЗВО дозволяють виявити пріоритетні напрями подолання загроз та використання можливостей зовнішнього середовища. Крім того, результати аналізу загроз і можливостей разом із результатами оцінювання рівня конкурентоспроможності є основою для вибору стратегії та розробки системи заходів щодо управління конкурентоспроможністю ЗВО.

Література

1. Каленюк І. С., Куклін О. В. Розвиток вищої освіти та економіка знань: монографія. Київ: *Знання*, 2012. 343 с.
2. Петриченко Л. Чинники визначення конкурентоспроможності закладу вищої освіти в умовах глобалізації ринку освітніх послуг. *Education Innovation Practice*. 2023. № 11 (1): 28-34. DOI: [10.31110/2616-650X-vol11i1-005](https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i1-005) (дата звернення: 17.03.2024).
3. Стеблюк Н.Ф., Копейкіна Є.В. Оцінка конкурентоспроможності вищих навчальних закладів для визначення стратегій їх розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 28-32.
4. Труніна І.М., Білик М.Ю. Управління конкурентоспроможністю закладів вищої освіти. *Центральний економічний вісник. Економічні науки*, 2020. Вип. 5 (38). URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/c462a828-831a-4ea1-b625-b4f7afa1dd24/content> (дата звернення: 05.03.2024).
5. Косар Н.С., Кузьо Н.Є., Сулим Т.А. Дослідження конкурентоспроможності закладів вищої освіти: сутність та диференційований підхід до визначення. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2020. № 2. С. 53-62.
6. Тарасенко О.С. Моделювання зв'язку між попитом на освітні послуги та рейтингом ЗВО у Webometrics Ranking of World Universities. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. № 1 (18). С. 9-21.